

Στα χρόνια της “μετα-παιδείας”^{*} 1998

Τα τελευταία χρόνια, στη δουλειά μου στο Πανεπιστήμιο η οποία για σαράντα χρόνια αναφέρεται θεωρητικά και πρακτικά σε ποιοτικά και μετρητικά δεδομένα (data), (αλλά και στην μέτρηση, συλλογή, χαρτογράφηση, ανάλυση, επεξεργασία, διαχρονική παρακολούθηση, ερμηνεία και την ολοκληρωμένη τους απόδοση), έκανε την εμφάνισή του ο όρος meta-data, μ’ άλλα λόγια, περιγραφικά στοιχεία για τα “στοιχεία” ή περιγραφικά δεδομένα για τα “δεδομένα”, για να καλύψει με το περιεχόμενο και τη λειτουργία του την αδήριτη ανάγκη συμβολής στη συστηματοποίηση, ορθολογική και βέλτιστη προσπέλαση και αξιοποίηση των κάθε φορά απαραίτητων πληροφοριών από τα τεράστια πλέον πολυδιάστατα και πολυεπίπεδα σύνολά τους.

Τα “meta-data” λοιπόν, ήρθαν λογικά για να κάνουν ευκολότερη τη ζωή μας στην υποχρεωτική, αλλά και δυνάμει χρήσιμη κι αποδοτική, επιστημονικά και κοινωνικά συμβίωσή μας, με όλο και μεγαλύτερους όγκους χρήσιμων και άχρηστων, κατάλληλων και ακατάλληλων και ενημερωμένων ή ξεπερασμένων στοιχείων, βοηθώντας μας κάθε φορά με την αυστηρή περιγραφή τους να επιλέξουμε και να αξιοποιήσουμε με τον ταχύτερο, εγκυρότερο επιστημονικά και οικονομικότερο τρόπο τα πιο απαραίτητα, αξιόπιστα, ακριβή και ολοκληρωμένα απ’ αυτά.

Έτσι, τα “meta-data” δεν πρόσθεσαν μια ακόμη πιο επώδυνη, ηλίθια και χρονοβόρα γραφειοκρατία στην καθημερινή μας ζωή αλλά αντίθετα, με τον αυστηρό προσδιορισμό, το σωστό σχεδιασμό και την έξυπνη οργάνωσή τους κατάφεραν σε μεγάλο βαθμό να μας απαλλάξουν από πολυποικίλους “θορύβους” άσχετων και ανακριβών πληροφοριών που συχνά κάνουν, στη θεωρία και την πράξη, το δένδρο να κρύβει το δάσος.

Θυμήθηκα τα παραπάνω, γιατί την ίδια περίοδο στα πανεπιστήμιά μας αλλά και σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης πορευόμαστε, θεσμικά και πρακτικά, αλλά και ασυνείδητα και υποδόρια από την παιδεία - μόρφωση - πολιτισμό στην γραφειοκρατική περιγραφή της ως “μετα-παιδείας”.

Μια κατάσταση δηλαδή στην οποία, (σε αντίθεση με την λειτουργία των meta-data ως θετικού συμπληρώματος αυτών καθ’ εαυτών των data), υποχρεούμαστε να μιλάμε εκατομμύρια ανθρωπόωρες, να γράφουμε τόνους διαδικαστικά χαρτιά, να συμμετέχουμε σε χιλιάδες άγονες συνεδριάσεις επιτροπών και υποεπιτροπών “για την παιδεία”, αγνοώντας όμως υποκριτικά και επιδεικτικά την πεμπτουσία της, δηλαδή την καθημερινή δημιουργική αλληλεπίδραση με το φοιτητή και μαθητή μέσα από τη διδασκαλία και την έρευνα.

Ως δέλεαρ για να περάσουμε σ’ αυτή την αρνητική κατάσταση, χρησιμοποιήθηκαν και ιδίως για εκείνους από μας (τους πανεπιστημιακούς δασκάλους) οι οποίοι “τείνομεν ευήκοον ους” στους “Δαναούς και δώρα φέροντες”, οι χρηματοδοτήσεις των ΕΠΕΑΕΚ, τις οποίες διαχειρίζεται έντεχνα η σημερινή διοίκηση του Υπουργείου Παιδείας για να δρομολογήσει τα πανεπιστήμιά μας (και όχι μόνο) στην μονόδρομη τροχιά της κυριαρχίας της αγοράς και μάλιστα σ’ ένα προνομιακό πεδίο για το δημόσιο αγαθό της παιδείας, το Ελληνικό Αυτοδιοικούμενο (υποτίθεται συνταγματικά), Πανεπιστήμιο.

Με ψευδεπίγραφες αντικειμενικές, δημόσιες και διαφανείς διαδικασίες, το Υπουργείο Παιδείας, (του οποίου, ειρήσθω εν παρόδω, τις “επαναστατικές μεταρρυθμίσεις”, όπως μας είπαν, στηρίζει και ο Πρωθυπουργός), προκηρύσσει χρηματοδοτούμενα προγράμματα αναμόρφωσης και εκσυγχρονισμού των προπτυχιακών σπουδών, (δηλαδή για την αυτονόητη και απολύτως εντός των καθηκόντων μας υποχρέωση για την οποία άλλωστε και μισθοδοτούμαστε), αρκεί να “συμμορφωθούμε” με επιφανειακά και επιπόλαια “σοβαρές” και “συστηματικές” σχετικές μεθόδους, (για κάθε αδαή ή εύκολα βαφτίζοντα το κρέας ψάρι για να “φανεί” ότι δεν αμαρτάνει), κατακερματίζοντας μηχανιστικά το θεμελιακό και ολιστικής φύσης έργο μας σε χίλια ανόητα “πακέτα εργασίας”, με υποχρέωση υποβολής χιλίων “παραδοτέων” εκθέσεων κ.λπ., μετά από δουλειά χιλίων επιτροπών οι οποίες πελαγοδρομούν σε ένα ωκεανό γραφειοκρατικών δεσμεύσεων και διαδικασιών.

Τα μέχρι γελοιότητας σχετικά Τεχνικά Δελτία του συγκεκριμένου αλλά και άλλων αντίστοιχων προγραμμάτων όπως π.χ. των Προγραμμάτων Σπουδών Επιλογής, των Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών κ.λπ., με τα αυστηρά τους χρονοδιαγράμματα, τις ασφυκτικά

^{*} Δημοσιεύθηκε στο περιοδικό «Άρδην», 11.2.1998.

καθορισμένες αναλύσεις προϋπολογισμών με τις επιλέξιμες δαπάνες, τις χαρακτηρα αγοράς δεσμεύσεις και τους δαμόκλειους συμβατικούς όρους, αποτελούν δυστυχώς την άκριτη και μηχανιστική μεταφορά σωστών κατά τα άλλα εκσυγχρονιστικών μεθόδων ελέγχου και παρακολούθησης της εκτέλεσης μεγάλων τεχνικών έργων από εξωτερικούς “συμβούλους διαχείρισης”, (με σκοπό να διασφαλισθεί η ταχύτητα, η οικονομικότητα, η διαφάνεια και η άρτια τεχνικά ολοκλήρωσή τους), σ’ ένα χώρο ριζικά διαφορετικό, το χώρο των Πανεπιστημίων και της Παιδείας γενικότερα, στον οποίο το μεράκι των δασκάλων και η δημιουργική αλληλεπίδρασή τους με τους φοιτητές αποτελεί, (ή πρέπει να αποτελεί, για να μη εξιδανικεύουμε τις καταστάσεις), αυτονόητο καθημερινό καθήκον και τρόπο ζωής και όχι extra αμοιβόμενη και γι’ αυτό με όρους αγοράς ελεγχόμενη εμποροβιομηχανική δραστηριότητα αλλοτρίωσης και μετατροπής των δημοσίων λειτουργιών από δασκάλους και ερευνητές σε λογιστές, διοικητικούς και οικονομικούς τμηματάρχες παρακολούθησης της τήρησης των όρων των αντίστοιχων συμβάσεων.

Έχω αναλύσει, διεξοδικά και αποδεικτικά ελπίζω, τόσο στο “Άρδην” όσο και στην “Ουτοπία” (τ.23-24 Μάρτιος-Απρίλιος 1997) την νέα κατάσταση η οποία τείνει να εγκαθιδρυθεί στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, ως αναπόδραστη συνέπεια της χωρίς εθνική στρατηγική για την παιδεία, τυφλής και πιστής μεταφοράς ξένων προτύπων, μοντέλων και επιλογών, δήθεν εκσυγχρονιστικού και αποδοτικού αλλά ακραία ανταγωνιστικού και αγοραίου χαρακτηρα στα πανεπιστήμιά μας, με την μετατροπή τους σε άθροισμα μικρών, μικρομεσαίων ή και μεγάλων, περίπου ατομικών, ερευνητικών επιχειρήσεων.

Τώρα, με την ραγδαία και συχνά χωρίς καμιά αντίσταση της πλειοψηφίας των πανεπιστημιακών, (“προοδευτικών” και συντηρητικών αλλά και εσχάτως, εξόχως “ρεαλιστών” και ψευδοεκσυγχρονιστών), συνολική αποδοχή των κατευθύνσεων της σχετικής Λευκής Βίβλου, για μεταλλαγή της κριτικής παιδείας-πολιτισμού σε τεχνική επαγγελματική κατάρτιση, επαρκή μόνο για την οικονομικότερη δυνατή ικανοποίηση των βραχυπρόθεσμων συμφερόντων των επιχειρήσεων, φθάνουμε στην πιο κρίσιμη για τη φύση, την αποστολή, το χαρακτηρα και το μέλλον των Πανεπιστημίων καμπή κι αυτό γιατί συγκεκριμένα :

1. Το Υπουργείο Παιδείας αγνόησε τις προτάσεις της συντριπτικής πλειοψηφίας των πανεπιστημιακών δασκάλων αλλά και των συλλογικών τους οργάνων, για αυστηρά πλήρη και αποκλειστική απασχόληση και όχι ελευθεροεπαγγελματική δραστηριότητα για όσους απ’ αυτούς κατατασσόταν με επιλογή τους στην κατηγορία πλήρους απασχόλησης του Νομοσχεδίου (και τώρα Νόμου για το Μισθολόγιο των ΑΕΙ). Αντίθετα επέτρεψε σε όλους, ανεξαιρέτα όλους, να ασκούν ελεύθερο επάγγελμα αλλά και να έχουν και κάθε άλλη απασχόληση δύο μέρες την εβδομάδα, αρκεί να δίνουν το 30% των εσόδων τους απ’ αυτές τις δραστηριότητες στο Ιδρυμά τους.

Άμεση συνέπεια αυτής της ρύθμισης ήταν ότι το 95% των Πανεπιστημιακών, ακόμη και των γιατρών, μηχανικών και δικηγόρων, εδήλωσαν ότι είναι πλήρους απασχόλησης καρπούμενοι τη μισθολογική αύξηση και άρχισαν “αγώνες” για να μειωθεί το 30% των ελευθεροεπαγγελματικών τους εσόδων που θα όφειλαν στο ΑΕΙ τους, επειδή περιλαμβάνει και έξοδα κ.λπ.

Ο Υπουργός είπε ότι, κατόπιν εορτής, κατανοεί και το αίτημα αυτό και θα το ρυθμίσει ευνοϊκά για τους ενδιαφερόμενους.

Έτσι :

- ο αρχικός σχεδιασμός και προϋπολογισμός του Υπουργείου Παιδείας που βασίστηκε στο ότι η μείωση του μισθού των μερικής απασχόλησης καθηγητών θα ισοφαρίσει σε μεγάλο βαθμό τις αυξήσεις των πλήρους απασχόλησης, πήγε περίπατο,
- τα λογιστήρια των Επιτροπών Έρευνας των ΑΕΙ τρελαίνονται ακόμη και με τη σκέψη ότι θα φορτωθούν πρακτικά την τεράστια και αδιευκρίνιστη γραφειοκρατία της ιδιωτικής οικονομολογιστικής και φορολογικής υποστήριξης των ελευθεροεπαγγελματικών δραστηριοτήτων του 100% των μελών του Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού των ΑΕΙ,
- πολλοί αφοσιωμένοι πανεπιστημιακοί αρχίζουν πλέον να το καλοσκέφτονται “να βγάλουν και ένα δελτίο παροχής υπηρεσιών”, γιατί και βλέπουν πόσο το ενθαρρύνει αυτό εμμέσως και αμέσως το Υπουργείο με τις ρυθμίσεις του, αλλά και θέλουν να δείξουν ότι δεν υστερούν των “αξίων” συναδέλφων τους, που “για να μη τους πάρει η αγορά” λόγω των “ικανότητων” τους, τους επετράπη το “εντός, εκτός και επί τα αυτά” των ΑΕΙ, ελεύθερο επάγγελμα, καίτοι “πλήρους απασχόλησης” και τέλος,

- ανοίγουν οι δρόμοι για την περιγραφή κάθε νόμου, μια που π.χ. οι Καθηγητές γιατροί του Ωνάσειου οι οποίοι υποθέτω θα εδήλωσαν πλήρους απασχόλησης πανεπιστημιακοί, θα ζητήσουν να πάρουν και τις τουλάχιστον 40 με 50 εκατομμύρια ετήσιες απολαβές τους απ' αυτό, όχι ως μισθούς αλλά ως αμοιβές “έργου”, για να δικαιολογηθούν και έξοδα και να μη δώσουν στα ΑΕΙ το 30% των εξωπανεπιστημιακών αμοιβών τους.

(Ελπίζω να μη ζητήσουν από το Ωνάσειο να τους δώσει και επιπλέον 30% των αμοιβών τους για να το δώσουν στο ΑΕΙ).

Και όλα αυτά βέβαια μεσούσης της (σωστής) προσπάθειας εξυγίανσης των ΔΕΚΟ, κατάργησης των αναιτιολόγητων προνομίων στο δημόσιο τομέα, περιστολής των δημοσίων δαπανών, κ.λπ. κ.λπ.

2. Το Υπουργείο Παιδείας προκηρύσσει ως αμοιβόμενο και καλά χρηματοδοτούμενο πρόγραμμα : “την δημιουργία Ελευθέρων Κύκλων Σπουδών ΕΛ.ΚΥ.Σ. (τώρα Π.Σ.Ε.)” στα Πανεπιστήμια, στους οποίους απολύτως αντισυνταγματικά θα φοιτούν χωρίς εισαγωγικές εξετάσεις φοιτητές οι οποίοι θα παίρνουν ισότιμο, (δηλαδή το ίδιο), πτυχίο με όσους με σκληρή προσπάθεια επιτυγχάνουν στα ΑΕΙ. Έτσι, το Υπουργείο Παιδείας καπηλεύόμενο με λαϊκισμό, τόσο τον “ιερό” πόθο γονιών και παιδιών για μια θέση στα ΑΕΙ, όσο και την πάνδημη ελπίδα να περιορισθεί η συναλλαγματική αιμορραγία της χώρας για τους έλληνες φοιτητές σε αμφίβολης ποιότητας πανεπιστήμια του εξωτερικού, αδιαφορεί για τον αν π.χ. ενδίδοντας στις επιλογές του, έναντι τριάκοντα αργυρίων (που θάλεγε και ο καλός φίλος και συνάδελφος Π.Νούτσος) “ομάδα μελών ΔΕΠ της Ιατρικής του Πανεπιστημίου Α΄, και το Τμήμα Γεωπονίας του ΤΕΙ Β΄”, συμβάλλουν εμμέσως πλην σαφώς στην ισοτίμηση απ' το παράθυρο ΑΕΙ και ΤΕΙ, με την πρότασή τους για έγκριση “Προγράμματος Σπουδών Επιλογής” (τέως ΕΛ.ΚΥ.Σ.), στο αμοιβαία άσχετο επιστημονικό πεδίο της Γερμανικής Λογοτεχνίας του 14ου αιώνα, οδηγώντας, τους μεν άμοιρους νέους, (τους επιθυμούντες πανεπιστημιακή παιδεία αντί πάσης θυσίας χωρίς εξετάσεις), σε μια αδιέξοδη επιστημονικά και επαγγελματικά περιπέτεια και τα αρμόδια πανεπιστημιακά τμήματα και τους φορείς των πτυχιούχων τους σε εμφύλιο σπαραγμό.

Με την έγκριση από το Υπουργείο ενός τέτοιου προγράμματος τα ενδίδοντα ΑΕΙ (και ευτυχώς το Ε.Μ.Πολυτεχνείο δεν είναι μέσα σ'αυτά), χωρίς να το καταλαβαίνουν αυτοϋποβαθμίζονται σε Εργαστήρια Ελευθέρων Σπουδών, παράγοντας και άλλους ανέργους, όχι τουλάχιστον επιστήμονες όπως τα ΑΕΙ, αλλά υβριδικούς και άσχετους με τις ανάγκες της κοινωνίας και της παραγωγής, απλώς, “αποφοίτους ΑΕΙ.”

3. Το Υπουργείο Παιδείας εντέλλεται με ανοίκειο, αντισυνταγματικό και απαράδεκτο τρόπο, με δέλεαρ την χρηματοδότηση από το ΕΠΕΑΕΚ των Διεπιστημονικών Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών του Ε.Μ.Π. να συμμορφωθεί το Πολυτεχνείο :

- με την αποδοχή ως μεταπτυχιακών φοιτητών του, των αποφοίτων των ΤΕΙ, οι οποίοι, σύμφωνα με το Νόμο (που δεν έχει καταργηθεί ακόμη), δύνανται και μόνο σε ένα μικρό ποσοστό να κατατάσσονται μετά από επιτυχείς εξετάσεις στο 2ο έτος των προπτυχιακών σπουδών του Ε.Μ.Π., (οπότε για να πάρουν το Δίπλωμα ενός Τμήματός του και να μπορέσουν έτσι επάξια να γίνουν υποψήφιοι μεταπτυχιακοί φοιτητές, χρειάζονται τρία τουλάχιστον χρόνια συστηματικών και επιτυχών σπουδών).

- με την αποδοχή έξωθεν και ανεπίτρεπτα οριζομένων ως υποχρεωτικών κάποιων μαθημάτων τα οποία κάποιος σύμβουλος του Υπουργείου θέλει να επιβάλει στα αυτοδιοικούμενα κατά τα άλλα ΑΕΙ, που κανένας ποτέ δεν τόλμησε να παρέμβει στα προγράμματα σπουδών τους,

- με την αποδοχή ηλίθιων όρων για να εγκριθούν οι σχετικές υπουργικές αποφάσεις .

Αναρωτιέται κάθε καλόπιστος πολίτης, με βάση τα παραπάνω αποσπασματικά αλλά χαρακτηριστικά παραδείγματα, μέτρων κυβερνητικής πολιτικής για την παιδεία (αλλά όχι μόνο και σημαντικότερα από άλλα αντίστοιχα), αν αυτά έχουν οποιαδήποτε σχέση με μεταρρύθμιση, με αξιοκρατία και με εκσυγχρονισμό της παιδείας στη χώρα μας.

Στα χρόνια της “μετα-παιδείας” που διάγουμε, στο κλίμα βαθείας κοινωνικής, οικονομικής και πολιτισμικής κρίσης της νέας τάξης, και της κυριαρχίας της ασύδοτης αγοράς, (όπως αυτές ιδιαίτερα κατανοούνται απ' τις περιφερειακές εξαρτημένες χώρες όπως η δική μας και τους διαχειριστές τους), βλέπουμε ακόμα με ιδιαίτερη θλίψη :

- “έγκυρους” σχολιαστές, “έγκυρων” και μεγάλων ΜΜΕ να μένουν στην επιφάνεια των πραγμάτων και να επαινούν μια τέτοια εκπαιδευτική “μεταρρύθμιση”, στο βαθμό που η “συρόμενη και φερόμενη” κοινή γνώμη θέλει να ακούει “ειδήσεις” που της χαϊδεύουν τα αυτιά, ανεξάρτητα απ' την εντελώς αντίθετη πραγματική ουσία τους,

- “έγκυρους” πανεπιστημιακούς, αρθρογραφούντες συχνά στις “έγκυρες” μεγάλης κυκλοφορίας εφημερίδες, να ταυτίζονται με τα μέτρα της εκπαιδευτικής “μεταρρύθμισης”, μη βλέποντας πέρα απ’ τη μύτη τους και θυσιάζοντας την κρίση τους στην προσωπική τους φιλία με τον Πρωθυπουργό, ο οποίος φαίνεται να αποδέχεται τη “μεταρρύθμιση” αυτή για λόγους ανωτέρας βίας,
 - άξιους πανεπιστημιακούς να κάνουν την καρδιά τους πέτρα και να προσαρμόζονται σε κάθε εξουσία, συμμορφούμενοι ανεπίτρεπτα προς ανοίκειες υποδείξεις, για να αυξήσουν έστω και κατ’ ελάχιστο τις οικονομικές δυνατότητες των εργαστηρίων τους,
 - ευαίσθητους και ανοιχτόμυαλους κατά τα άλλα φοιτητές να παγιδεύονται, (για να εναντιωθούν σ’ αυτή την κυβερνητική πολιτική), σε αδιέξοδους “αγώνες” καταλήψεων των ΑΕΙ, χωρίς φαντασία και δημιουργικότητα, που θα τους οδηγούσαν όχι μόνο στο να μη χάνουν ούτε μια ώρα μάθημα, αλλά και στο να διεκδικούν μάλιστα να είναι αυτό όσο το δυνατό καλύτερο και ουσιαστικότερο.
- Κρίμα που δεν καταλαβαίνουν, ότι το δημόσιο Πανεπιστήμιο δεν κινδυνεύει μόνο από τους υποψηφίους και νυν πρωθυπουργούς, αλλά και απ’ τους ίδιους και τους δασκάλους τους που δεν υπερασπίζονται με την υπεύθυνη δουλειά τους και με αυταπάρνηση την αυτοδιοίκηση των ΑΕΙ, εκπληρώνοντας με τον καλύτερο τρόπο τις υποχρεώσεις τους ως σκεπτόμενοι πολίτες.
- Μετά απ’ αυτά, οι αμφιλεγόμενες διαδικασίες αξιολόγησης των εκπαιδευτικών, η σωστή (όχι όμως έτσι όπως προωθείται) κατάργηση της επετηρίδας, αλλά και τα όποια ενδεχομένως θετικά μέτρα τα οποία πιθανόν λαμβάνονται απ’ το Υπουργείο Παιδείας είναι εύκολο να οδηγούν σε τυφλή αντιπαράθεση, όσους κήκαν στο χυλό και τώρα φουσάνε το γιαούρτι.